

Miksi luonnon monimuotoisuudesta pitää kertoa? - Luonnon monimuotoisuuden tila ja tulevaisuus Suomessa

Biodiversiteetti- ja viestintäasiantuntija
Riku Lumiaro
Suomen ympäristökeskus

Kysely suomalaisten luontosuhteesta

- Kesäkuussa 2018
- 1008 vastaajaa > Kattava otanta eri-ikäisiä suomalaisia 18 maakunnasta
- Tilaajina YM, SYKE ja luonnon monimuotoisuusviestintäryhmä
- Toteuttajina MDI ja CINT-paneeli

Suomessa luontoa arvostetaan

- Yli **90 %**
 - pitää luontoa tärkeänä
 - kokee luonnon olevan osa kansallista identiteettiä
 - uskoo luonnon lisäävän hyvinvointia ja terveyttä

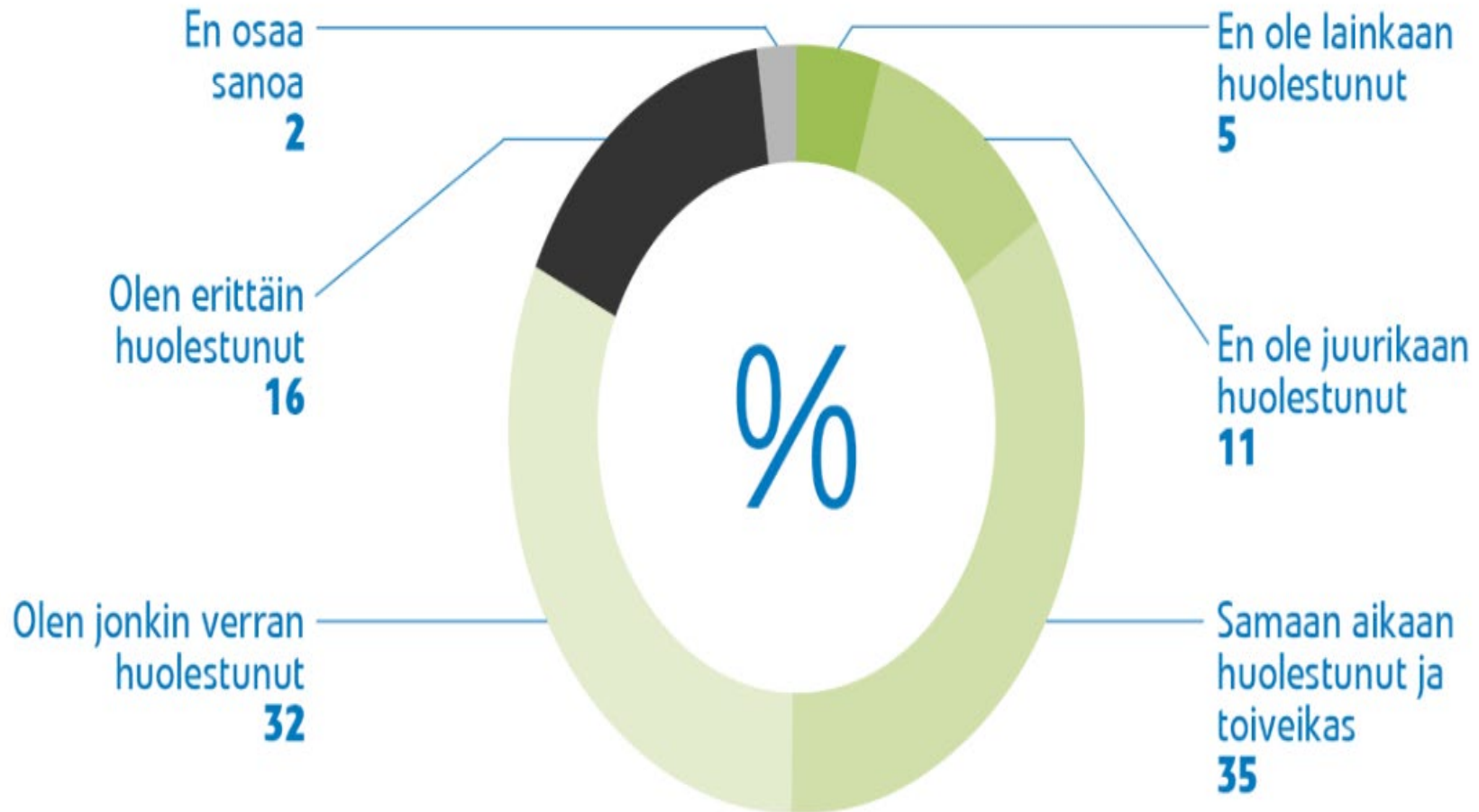

Lähiluonto rakkainta

- Tärkeintä kodin lähistöltä löytyvät viher- ja virkistysalueet (41 %) ja oma piha (20 %)
- 67 % liikkuu luonnossa vähintään viikoittain, naiset miehiä aktiivisempia
- Mielitekemistä liikunta ja luonnossa rauhoittuminen

Oletko huolissasi Suomen luonnon tilanteesta?

Globaali huoli painaa

- 48 % huolissaan Suomen luonnon tilasta:
 - Yli 65-vuotiaista 64 %
 - Alle 25-vuotiaista vain 36 %
- Globaalin luonnon tilasta huolissaan 78 % kaikista vastaajista:
 - Yli 65-vuotiaista 91 %
 - Alle 25-vuotiaista 73 %

Mitkä ovat luontomme suurimmat uhat?*

*Vastaajat valitsivat enintään kolme vaihtoehtoa.

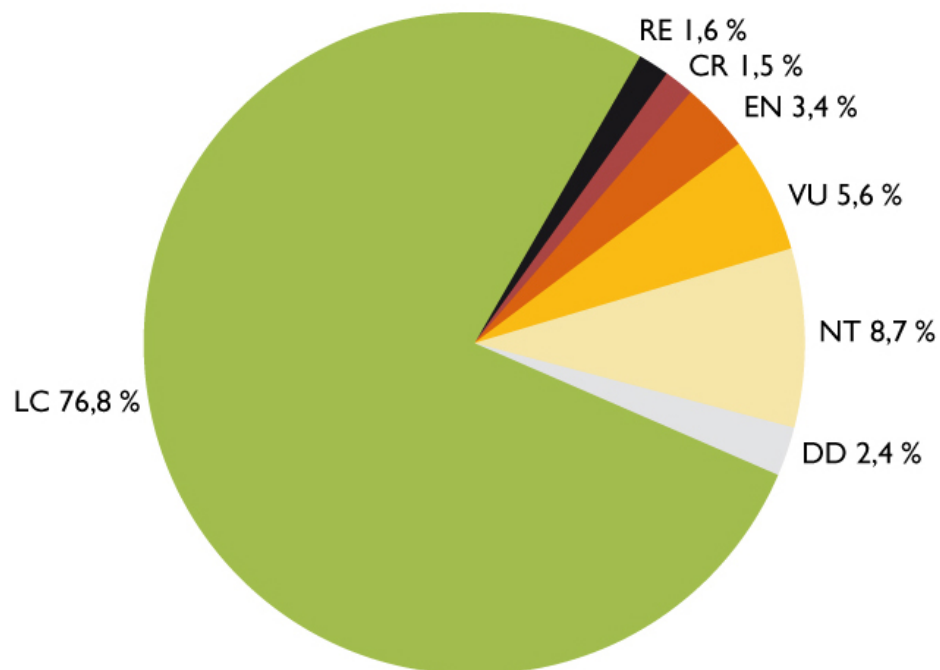
Vastuu kansalaisilla ja viranomaisilla

- **78 %** näkee henkilökohtaisen vastuun luonnon suojelusta ja kestävästä käytöstä suurena tai erittäin suurena
- Valtion viranomaisten vastuuta peräänkuuluttaa 68 %
- Vähiten vastuuta koetaan olevan kansalaisjärjestöillä (47 %) ja kouluilla ja oppilaitoksilla (48 %)

- *”Ilmastonmuutos on päätyntä ihmisten tajuntaan myös näkyvien julkimoiden ja vaikkapa elokuvateollisuuden kautta. Kuka voisi olla sukupuuttoallon **Al Gore** – ja voisiko aiheesta saada aikaan ison rahan katastrofielokuvan?”*
 - Kirjailija Tiina Raevaara, Suomenkuvalehti.fi

Suomen lajien uhanalaisuus 2010 - Arvioitujen 21 398 lajin jakautuminen luokkiin

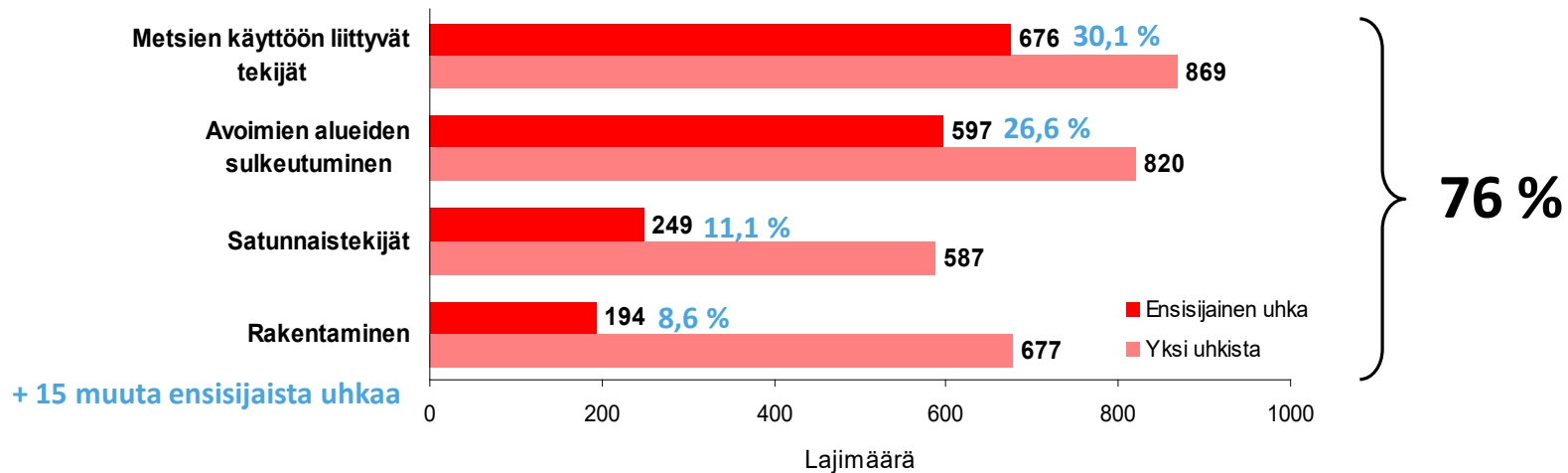
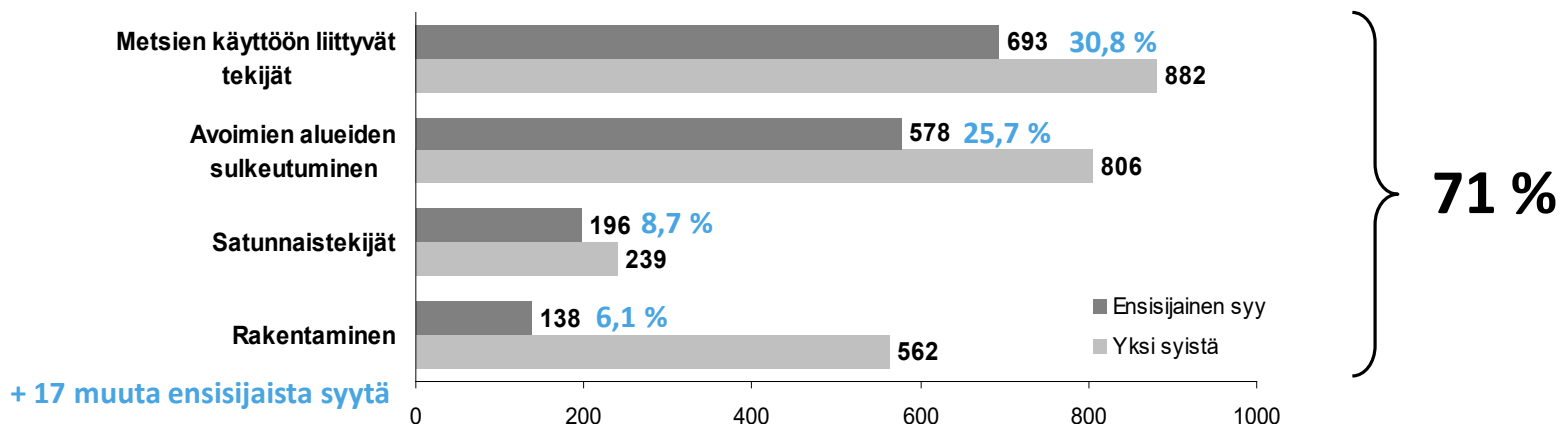
Uhanalaisia lajeja 2 247
10,5 %

Punaisen listan lajeja 4 960
23,2 %

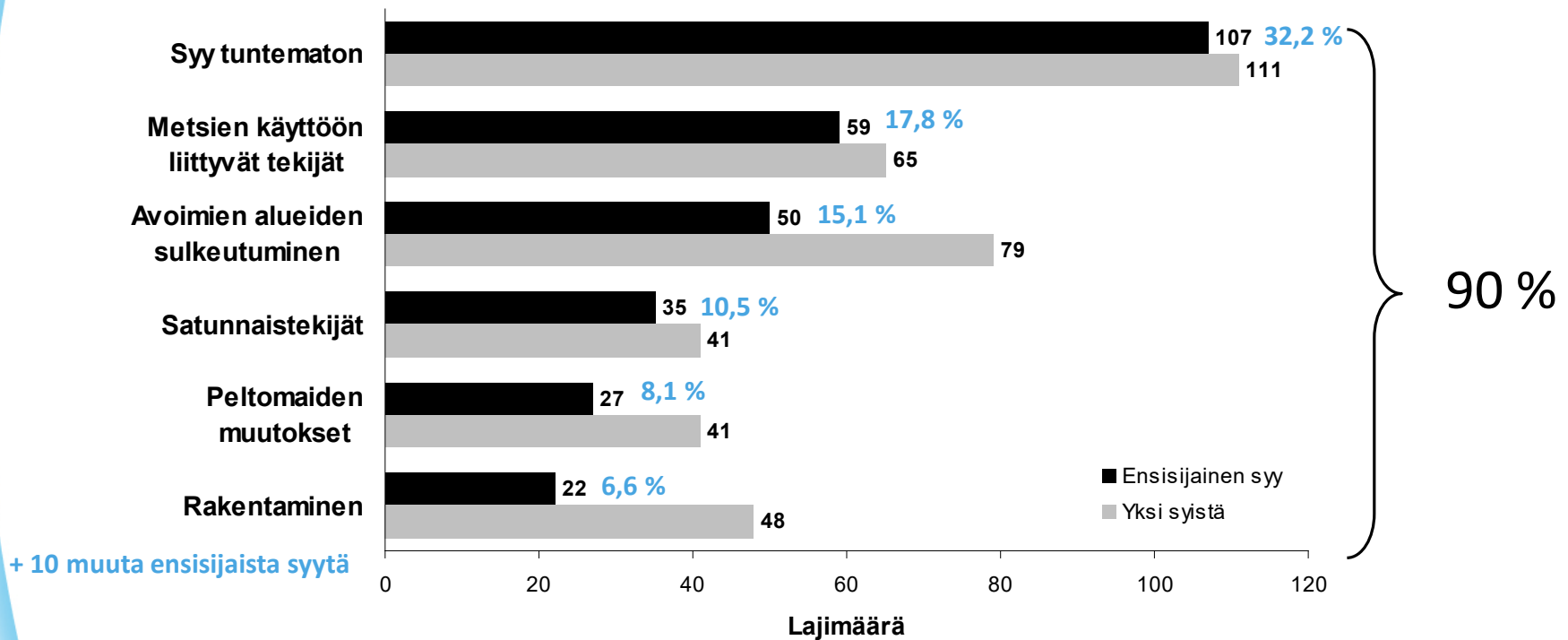
Vuoden 2000 arvioinnissa
uhanalaisia lajeja oli 1 505,
10,0 % arvioiduista

RE = Hävinneet
CR = Äärimmäisen uhanalaiset
EN = Erittäin uhanalaiset
VU = Vaarantuneet
NT = Silmälläpidettävät
DD = Puutteellisesti tunnetut
LC = Elinvoimaiset

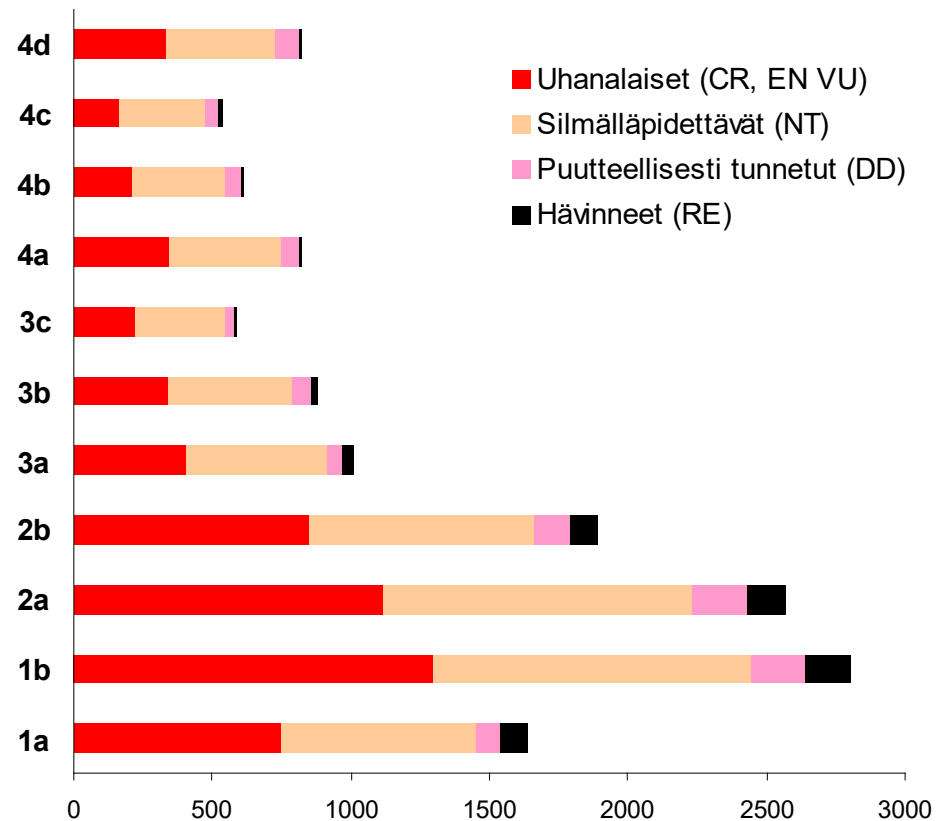
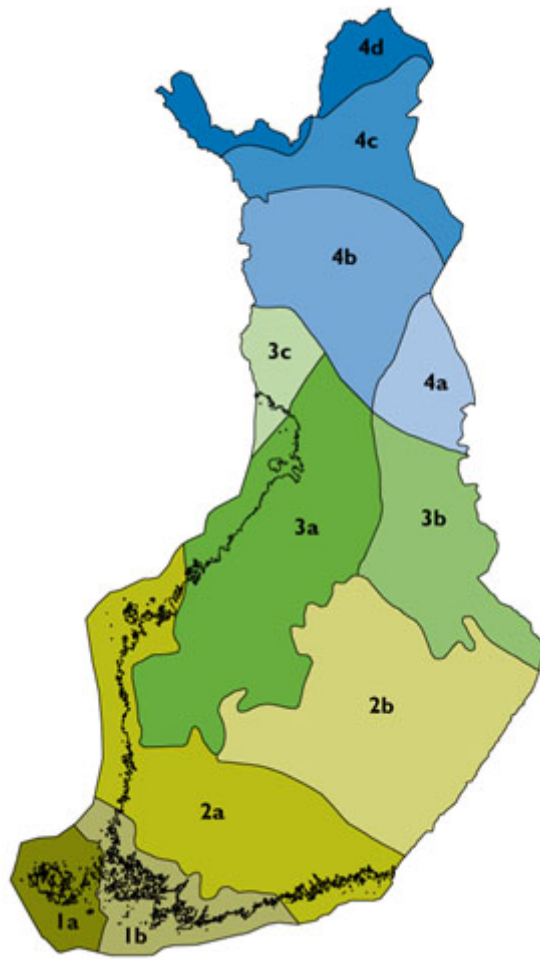
Yleisimmät uhanalaisuuden syyt ja uhanalaisten lajien uhkatekijät

Yleisimmät lajien häviämisen syyt – Suomesta on hävinnyt 332 lajia

Punaisen listan lajien esiintymisalueet: uhanalaiset ja vaarantuneet lajit

Poiminta Suomen luontotyyppien uhanalaisuusarviosta 2008

Metsät

**Arvioitu 73 luontotyyppiä, joista 51 uhanalaista.
Esimerkkejä uhanalaisista luontotyypeistä:**

Metsät

Haasteina lahoppuun vähyys ja lehtojen uhanalaisuus

- Luonnontilaisia nuoria metsiä ei juuri lainkaan
- Karukkokankaat ja harjumetsät rehevöityneet
- Lähes kaikki lehtoluontotyytit uhanalaisia, erityisesti jalopuustoiset

Tilannetta voidaan parantaa

- Luonnontilaisten metsien alueelliseen kytkeytyneisyyteen tulee kiinnittää huomiota
- Luontaista puulajikoostumusta voidaan tavoitella lisäämällä lehtipuita
- Karujen metsien rehevöitymistä voidaan hoitaa kulotuksilla
- Lehdot ja harjumetsät kaipaavat hoitoa
 - Lehtojen kuusettumista ja harjumetsien kasvillisuuden umpeutumista pitää ehkäistä

Perinnebiotoopit

**Arvioitu 40 luontotyyppiä, joista 37 uhanalaista.
Esimerkkejä uhanalaisista luontotyypeistä:**

Tuoreet heinäniityt (EN)
Kuva: Katja Raatikainen

Lehtipuuhaat (CR) Kuva: Aulikki Alanen

Pienruoho-varpunummet (CR)
Kuva: Mikael von Numers

Tulvaniityt (EN) Kuva: Marika Niemelä

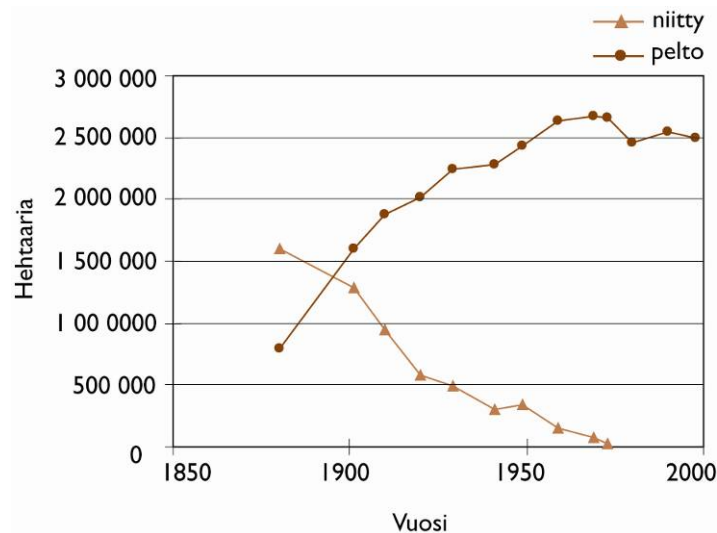
Perinnebiotoopit

Selvästi uhanalaisin luontotyyppiryhmä

- Ei yhtään säilyväksi arvioitua luontotyyppiä
- Useimpien määrä vähentynyt yli 90 % 1950-luvulta
- Kaikki kетоjen, kosteiden niittyjen, lehtoniittyjen ja hakamaiden luontotyypit äärimmäisen uhanalaisia

Uhanalaistumisen pääsyynä maatalouden muutokset

- Säilyminen edellyttää oikeanlaista ja jatkuvaa hoitoa
- Maatalouden tukijärjestelmä avainasemassa, nyt erityistuella hoidetaan lähes 28 000 ha perinnebiotooppeja

Niittyjen häviäminen ja peltoalan kasvu 1880 – luvulta alkaen maataloustilastojen ja Soinisen (1974) mukaan

Tunturit

**Arvioitu 46 luontotyyppiä, joista 7 uhanalaista.
Esimerkkejä uhanalaisista luontotyypeistä:**

Lumenpysymät (EN) Kuva: Risto Virtanen

Lapinyökkökankaat (VU) Kuva: Risto Virtanen

Kanervakankaat (VU) Kuva: Seppo Eurola

Variksenmarja-jäkälä-tunturikoivikot (VU)
Kuva: RKTL, Porontutkimus

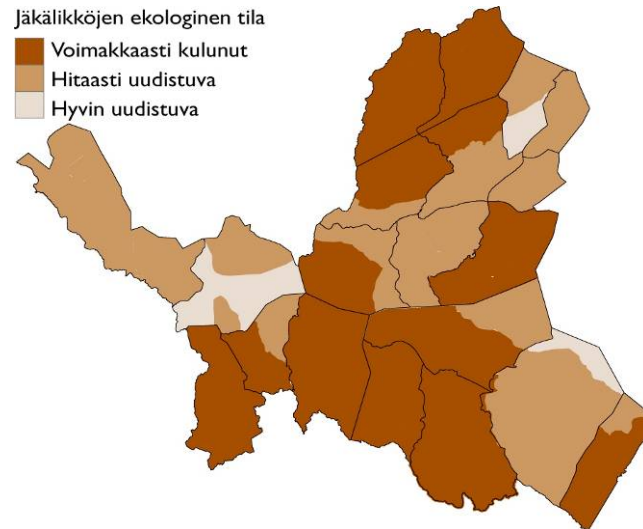
Tunturit

Porolaidunnus vaikuttanut useisiin luontotyypeihin

- Useat luontotyytit silmälläpidettäviä, koska intensiivinen porolaidunnus vaikuttaa laajalti
- Laidunnus heikentää jäkäläisten luontotyyppien laatua ja estää tunturikoivun uudistumista

Jäkälikköjen ekologinen tila

- Voimakkaasti kulunut
- Hitaasti uudistuva
- Hyvin uudistuva

Ilmastonmuutos uhkaa nopeimmin tunturiluontoa

- Ilmaston lämmetessä metsänraja tuntureilla nousee ja paljakan luontotyytit joutuvat ahtaalle
 - Jos lämpötila nousee 2 °C vuoteen 2100 mennessä (maltillinen ennuste), nykyisiä paljakaolosuhteita vastaavia tunturialueita saattaa säilyä vain Enontekiön Lapissa
- Nopeimmin kärsivät lumesta ja roudasta riippuvaiset luontotyytit

Biodiversiteetin suojelu on tiukasti säädeltyä – se ei ole riittävää

GLOBALI

Biodiversiteettisopimus (CBD)

EU

**EUn biodiversiteettistrategia
vuoteen 2020
Lintu ja habitaattidirektiivi (Natura)**

KANSALLINEN

**Kansallinen
Biodiversiteettistrategia
Natura2000 verkosto
Luonnonsuojelulainsäädäntö
Metsälaki
Laki ympäristövaikutusten
arvioinnista**

Luonto ja siihen vaikuttavat yhteiskunnalliset muutokset

- **Talouden ja yhteiskuntarakenteen muutos**
 - Luonnonvarojen käyttö tehostuu > heikentää lajiston tilaa
- **Ilmastonmuutos** on jo nyt todellista niin Suomessa kuin maailmalla
- Uusia **tulokas- ja vieraslajeja** satelee
- Lajistomme vähitellen **uhanalaistuu ja muuttuu eteläisemmäksi**
- **Suojelulla** sekä talousmetsien ja perinnemaisemien **hoidolla** voidaan hidastaa lajistomme uhanalaistumista
 - Lahopuu, säästöpuut jne. lisäävät talousmetsien monimuotoisuutta > **metsien uhanalaistumisvauhti on saatu pysähtymään, mutta ei loppumaan**
- Suojelualueet eivät riitä monimuotoisuuden turvaamiseen > avuksi tarvitaan **hoitoa, ennallistamista, Metsoa jne.**

Suomen ilmasto on jo lämmennyt

- Suomen vuosikeskilämpötila on noussut 1800-luvun puolivälistä lähtien mukaan 2,3 astetta
- Voimakkainta lämpeneminen on ollut alkutalvella, erityisesti joulukuussa: lähes viisi astetta
- Järvien jääpeiteaika on lyhentynyt vuosina 1962-2015 23 (itä) - 43 (länsi) päivää keskisessä Suomessa
- Vähiten on lämmennyt loppukesä, noin 0,7 astetta
- Ilmatieteen laitoksen tilastojen mukaan vuosi 2015 oli ennätysellisen lämmin suurimmassa osassa maata
 - Sekä marras- (14,3 astetta) että joulukuussa (11,3 astetta) rikottiin lämpöennätyksiä
- Ilmaston lämpeneminen näkyy myös luonnossa
 - Esim. keväinen lehtien puhkeaminen on vuosina 1846–2005 varhentunut noin 12 vuorokaudella

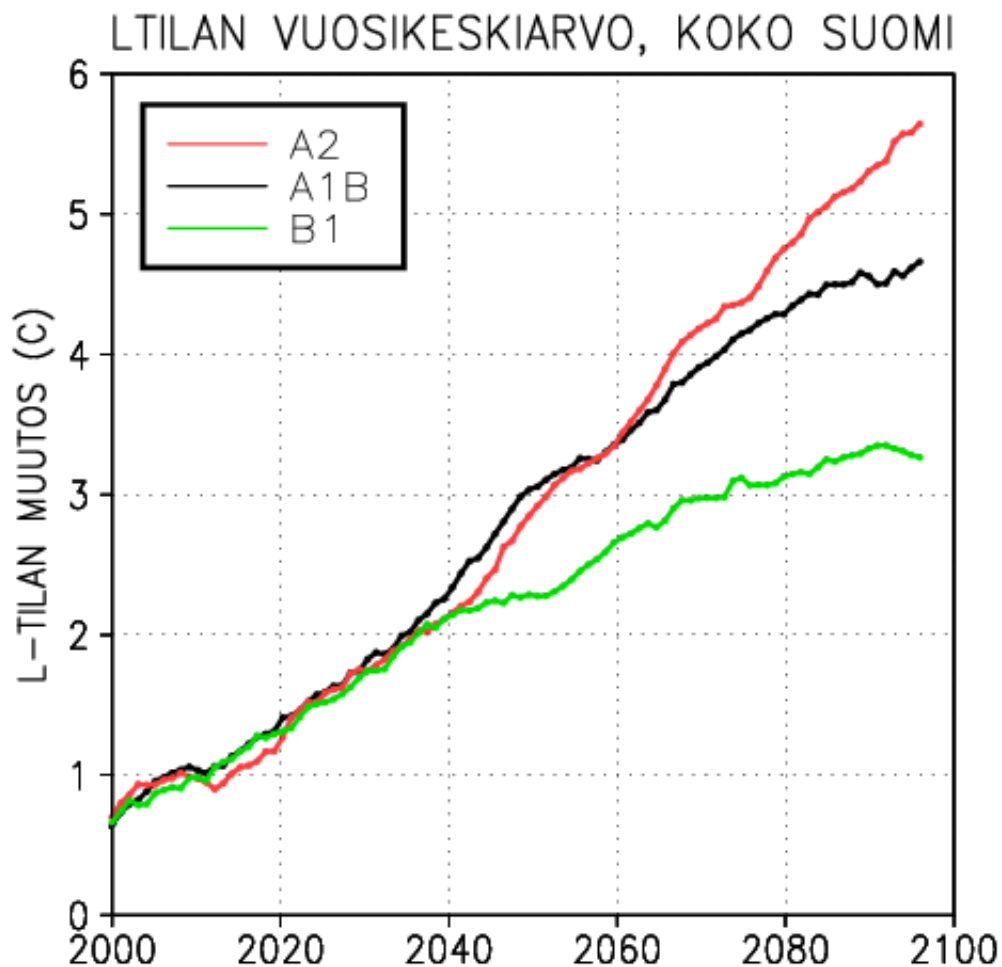
Suomeen leviää uusia lajeja etelästä ja kaakosta

- Suomeen leviää uusia tulokaslajeja ja edellisinä vuosina tänne levinneiden lajien kannat vahvistuvat
- 2000-luvulla Suomeen on saapunut jopa 1 000 uutta lajia, pääosin hyönteisiä
- Kesän kuumat kaakkoistuulet tuovat maahamme näyttäviä sudenkorentoja, perhosia ja kulkusirkkoja
 - Lämpiminä kesinä 2010 ja 2011 maahamme saapui omin siivin ja jaloin monia tulokaslajeja

Vyösyyskorento on tavattu kahdesti Suomessa; ensimmäinen havainto vuonna 2010. Kuva Petri Ahlroth.

Suomessa lämpötila nousee lähes kaksi kertaa niin nopeasti kuin maapallolla keskimäärin

A2: suuret päästöt, A1B: melko suuret päästöt ja B1: pienet päästöt. Lähde Ilmasto-opas.

Reilun 4 asteen lämpeneminen merkitsee Unkarin-Etelä-Saksan ilmasto keskisessä Suomessa

- Varsinkin syksy ja alkutalvi lämpenevät
- Sadanta lisääntyy noin 20 %, painottuu talveen
 - Lisää ravinteiden huuhtoutumista > vesistöt ja ranta-alueet entisestään rehevöityvät
- Lumipeitteen aika lyhenee
 - Etelä-Suomi noin 80-100 päivää
 - Pohjois-Suomi noin 40-60 päivää
- Järvien jääpeitteen aika lyhenee noin kuukaudella
- Itämeren jääpeitteen ala pienenee noin 50 000-80 000 neliökilometriin eli alle puoleen - normaalivuonna jäätä on merkittävästi vain Perämerellä ja Suomenlahden perukassa
- Meren pinta nousee noin 20-40 cm

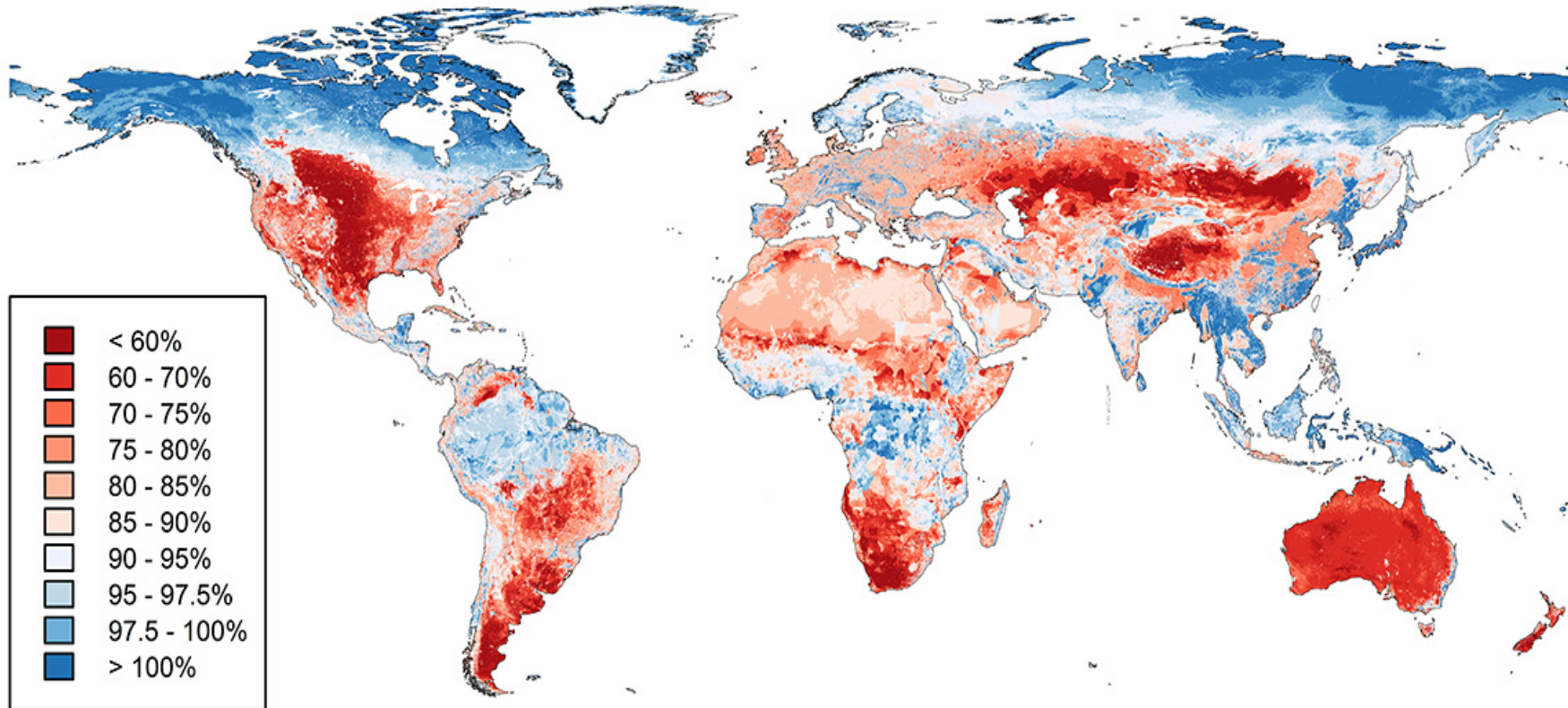
Unkarin ilmasto Suomessa merkitsee

- Pohjoiset lajit taantuvat
 - Huomattavaa linnuilla (myös metsien talouskäyttö ja pirstoutuminen sekä muutokset talvehtimisalueilla vaikuttavat) ja monilla hyönteislajeilla
 - Metsäjänis, pohjoiset myyrät, norppa ja naali (on jo hävinnyt)
 - Rautu, taimen ja siika katoavat monista vesistöistä
- Kuivat ja karut mäntykankaat kärsivät myös typen lannoittavasta (sadanta) vaikutuksesta > kuusettuminen
- Lehtimetsät lisääntyvät > vaahtera, tammi jne. hyötyvät
- Kosteikot kasvavat umpeen ja maatalouden päästöt lisääntyvät
- Kedot ja muut ihmiset muokkaamat perinneympäristöt muuttuvat rehevimmiksi

Kuudes sukupuuttoaalto meneillään

- Luonnon monimuotoisuus on romahtanut 40 vuodessa
- WWF:n Living Planet 2018 –raportin mukaan selkärankaisten eläinten määrä on vähentynyt 60 prosentilla
- Joka kuudennen lajin arvioidaan häviävän ilmastonmuutoksen ja ihmistoiminnan seurauksena tällä vuosisadalla
 - Esim. 41 % sammakkoeläimistä, 26 % nisäkkäistä ja 13 % linnuista ajautuu sukupuuttoon
- Nature-lehden mukaan pitkällä aikavälillä jopa 75 % lajeista tulee häviämään
- Sukupuuttoaallolla on mittavia epäsuoria vaikutuksia kuten tautiepidemiat ja pölytyspalveluiden romahtaminen
- Vaikuttaa suoraan ihmisravinnon saantiin mm. marjat, hedelmät, kasvikset, sienet, kala, riista jne. etenkin maailman köyhimmillä alueilla Saharan eteläpuolisessa Afrikassa ja trooppisilla saarilla

Biodiversity is being lost worldwide, but some areas are particularly badly affected

Luontomme vuonna 2067

- Eri maankäyttöpaineet kohdistuvat – rakentaminen, maanviljelys, metsätalous jne. – kohdistuvat eteläiseen Suomeen, jossa on vähiten suojelualueita (alle 3 %) sekä eniten uhanalaisia lajeja ja luontotyypppejä ja ihmisiä > **suomalaiset lajit ja luontotyypit uhanalaistuvat entisestään, häviävät ja korvautuvat eteläisillä lajeilla**
- Suomen luonto tulee olemaan omanlaisensa sekoitus pohjoista havumetsä- ja eteläistä lehtimetsävyöhykettä > **lajisto ja luontotyypit ovat jatkuvassa muutoksessa**
- Luonnon taloudellinen käyttö on tulevaisuudessa nykyistä voimaperäisempää > **kiihdyttää Suomen alkuperäisten lajien uhanalaistumista ja häviämistä**
- Luonnon arvostus kasvaa ja sen merkitys ihmisten hyvinvoinnin perustana ymmärretään laajasti, joka lisää vaatimuksia luontoarvojen huomioon ottamiseksi kaikessa taloudellisessa toiminnassa > **ympäristövastuullisuus voimakkaassa kasvussa**

Kiitos mielenkiinnosta

